

M. Teresa Cabré, Judit Freixa e Elisabet Solé (eds.) (2000): *La neologia en el tombant de segle*. I Simposi sobre Neologia (18 de decembro de 1998) e I Seminari Neologia (17 de febreiro de 2000). Observatori de Neologia. Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Barcelona. ISBN: 84-477-0712-1

O *Observatori de Neologia* da Universidade de Barcelona conmemorou os primeiros dez anos de existencia organizando o “I Simposi de Neologia” na Universidade Pompeu Fabra en decembro de 1998, do que resultou un volume de actas dese simposio, que inclúe tamén as do “I Seminari de Neologia” de febreiro de 2000, nunha única edición a cargo de M. Teresa Cabré, Judit Freixa e Elisabet Solé titulado *La neologia en el tombant de segle*. Esta publicación é de grande utilidade para coñecer os últimos estudos e tendencias en neoloxía e dar conta dunha materia que ten interese para lexicógrafos e terminólogos, entre outros. Esta rama da lingüística resulta ser unha cuestión delicada pero de referencia ineludible para eles, pois a aparición de termos novos é inherente ás linguas vivas dado o seu carácter dinámico.

Nos relatorios presentados no “I Simposi sobre Neologia” tratáronse aspectos diversos como os que inciden, por unha banda, na propia análise da neoloxía como disciplina lingüística, a súa tipoloxía e as diferentes actitudes adoptadas polos autores respecto a ela, e, por outra, os neoloxismos propiamente ditos: tipos, recursos para a creación de neoloxismos, fontes principais de obtención de neoloxismos, reflexións sobre a influencia dos medios de comunicación na súa difusión, etc., tanto na lingua catalana, como noutras linguas próximas como é o galego ou moito menos emparentadas, como é o caso do árabe.

Pola súa banda, no “I Seminari de neologia” expuxéronse outros aspectos como o uso e produtividade de certos formantes de procedencia estranxeira na lingua catalana, tal é o caso da adopción do prefixo foráneo *ciber-*, a adaptación do sufixo inglés *-ing*, ademais da análise de neoloxismos dos nomes de profesións formados por sufixación ou a aplicación dos prefixos *sub-*, *sots-* e *vice-* na formación de nomes de cargos en catalán.

Destacaremos, pola súa relevancia, o relatorio que presenta Teresa Cabré, directora do Institut Universitari de Lingüística Aplicada, co título “La neologia com a mesura de la vitalitat interna de les llengües”.

Considera a autora que as linguas vivas posúen capacidade para crear novas unidades, basicamente léxicas. As razóns son de índole funcional pois é necesario nomea-las novidades que se introducen en paralelo ós cambios que experimenta a sociedade. Existe a evidencia de que unha maior consolidación sociopolítica favorece a capacidade de crear dunha lingua forte, pero como consecuencia a creación de neoloxismos faise con menos prudencia, pois estes gozan de moita forza para consolidarse, en contra do que sucede no caso das linguas máis desfavorecidas.

De acordo con Cabré pódese facer unha tipoloxía: falar de *neoloxía espontánea* (individual) e *neoloxía planificada* (institucional), partindo do proceso de creación, e de *neoloxía xeral* (propia do uso por tódolos falantes) e *neoloxía especializada* (neonimia, propia do uso dos especialistas), considerando o ámbito de uso.

O obxectivo de Teresa Cabré é comprobar se a lingua catalana goza de propia vitalidade interna para poder considerar se a súa supervivencia está garantida. Para iso establecéronse dous subcorpus de análise, un que abrangue os neoloxismos especializados cataláns espontáneos (NE) do Observatori de Neologia e outro os neoloxismos planificados (NP) establecidos polo Termcat.

Despois do estudio do corpus de datos, e trala súa análise, conclúe expoñendo cales son os procesos léxicos máis productivos e predominantes en cada tipo de neoloxía; a prefixación e a sufixación, seguida da composición culta, composición e sintagmación na neoloxía espontánea, mentres que a sintagmación é o recurso máis productivo na neoloxía planificada, seguida a unha certa distancia da sufixación, a composición culta, a neoloxía semántica e os préstamos.

A investigadora afonda ademais nas relacións entre a NE e a NP no catalán en canto ós procesos léxicos (formación, creación ou préstamo) e os recursos (prefixación, sufixación, composición, sintagmación, acronimia, etc.) que utilizan.

Se comparámo-los datos da NE e os da NP respecto ós dous procesos xerais de neoloxización existe unha equivalencia aproximada que permite concluír que en catalán tanto a NE como a NP tenden a realizarse a través da utilización de regras e recursos propios do sistema lingüístico. Pero se orientámo-la análise cara ós recursos, constatamos que existen dous procesos que fan diverxe-los dous tipos de neoloxía: a prefixación (utilizada pola NE) e a sintagmación (utilizada pola NP), nos outros existen diferencias pouco significativas.

Se temos en conta as categorías gramaticais que os describen, hai que destacar que se ben hai diferenza entre a porcentaxe de substantivos nun e noutro tipo de neoloxía, o que máis as separa son os adxectivos, a penas perceptibles en NP e moi significativos en NE.

Seguidamente a investigadora dá conta das diferencias existentes entre os corpus, que son de tipo cuantitativo e cualitativo e os procesos e vitalidade.

A vitalidade dunha lingua apréciase pola fidelidade co sistema lingüístico que poden mostra-los seus falantes, e esta finalidade amósase na utilización de recursos xenuínos cando teñen que construír espontaneamente unidades léxicas que non foron codificadas previamente nos dicionarios. O polo de máxima vitalidade interna ocuparíana os procesos de formación que utilizasen os recursos da lingua máis vivos actualmente, e o de mínima vitalidade os fenómenos de préstamo.

Comparando os corpus constátase que a NE ofrece unha porcentaxe máis alta de neoloxismos procedentes de procesos de formación propios da lingua e non de préstamos, pero isto non permite falar dunha situación de optimismo absoluto, posto que os recursos máis significativos da actividade morfolóxica que conducen á lexicalización efectiva de novas palabras son menos productivos do que cabería esperar nunha situación óptima de consolidación.

Por contra, en NP obsérvase que anque os recursos máis xenuínos de lexicalización neolóxica que ofrece o sistema da lingua poderíanse aproveitar máis,

é clara a vontade política de impulsar un nivel de xenuinidade nas solucións neolóxicas.

Outro dos relatorios de destacado interese é o de Ester Franquesa, directora do Termcat, titulado “La innovació terminològica i l’actualització de la llengua”, que incide especialmente na neoloxía de préstamo, máis ca neoloxía formal ou a semántica, pois considera que estas se integran e asimilan con máis facilidade que as que se forman a partir de unidades de procedencia foránea. A autora opina que, por unha banda, existe un proceso de normalización terminolóxica que é un proceso de neoloxía dirixida, planificada, organizada e colectiva, e supón un contrapunto da neoloxía que acompaña de maneira espontánea o nacemento de novos conceptos. Unha e outra son dous sistemas de xeración de nova terminoloxía que se complementan coa finalidade de mante-la neoloxía como sinal de evolución da lingua, evitando a excesiva interferencia de linguas foráneas.

A neoloxía planificada de carácter institucional ten que ter presente, en primeiro lugar, o código lingüístico en que se insiren os neoloxismos, é dicir, os procedementos de derivación, composición, cambio semántico e lexicalización de sintagmas; en segundo lugar, os aspectos sociolingüísticos que influíron nas decisións terminolóxicas, é dicir, as condicións sociais da lingua para garanti-lo seu funcionamento efectivo no discurso; e, por último, debe ser froito do acordo entre os colectivos que interveñen en toda decisión terminolóxica, os axentes de normalización e os especialistas, que son os usuarios das propostas.

Nalgúns casos cómpre optar por un sistema artificial de creación de neoloxismos, e isto sucede cando é necesario denominar rapidamente un concepto que parte dalgunha dúbida concreta que xorde nun discurso científico ou técnico. En situacións como esta ofrécense propostas que están a cabalo entre a xeración espontánea de terminoloxía e un proceso completo de normalización. Posteriormente precísase que estas propostas sexan validables por un proceso de normalización terminolóxica, e débese culminar coa normativización por parte da autoridade en materia lingüística das formas novas.

A investigadora manifesta que as decisións tomadas partindo dun proceso de normalización terminolóxica non teñen sempre unha acollida favorable, polo tanto calquera proceso de normalización terminolóxica tense que articular tendo presente a coñecida distinción que introduce Heinz Kloss entre a planificación do corpus e a planificación do status. Así, a neoloxía planificada, ou oficial, asociouse ata agora unicamente coa planificación do corpus porque se consideraba que era unha intervención sobre a forma da lingua. En cambio, considérase que un proceso completo de normalización terminolóxica intervéñ tamén sobre a función da lingua, sobre o seu aspecto e a súa condición social e sobre as relacións que ten con outras linguas.

Por último, citaremos outra importante achega que é o relatorio de Jordi Vivaldi, técnico informático do Institut Universitari de Lingüística Aplicada, “Sextan: prototip d’un sistema d’extracció de neologismes”, que versa sobre unha ferramenta de software que serve para alixeira-la tarefa do neólogo na extracción de neoloxismos que se caracterizou pola súa natureza manual e a dificultade de automatización. Esta ferramenta permitirá, ademais, unha colaboración efectiva

entre dous proxectos importantes que se desenvolven no Institut Universitari de Lingüística Aplicat, o Corpus Técnico e o Observatori de Neoloxía.

O autor analiza neste relatorio: o procedemento de análise de dito corpus técnico, que está constituído polo *Diccionari general de la llengua catalana* do Institut de Estudis Catalans e o *Diccionari de paraules noves. Neologismes recollits a la premsa* do Observatori de Neoloxía, os aspectos que se cambiaron especificamente para a detección de neoloxía e os procedementos de obtención e selección dos candidatos a neoloxismos.

A vantaxe de Sextan radica en que é unha ferramenta que suporá un salto cualitativo e cuantitativo importante no proxecto do Observatori de Neoloxía, posto que acelera a detección de neoloxismos formais, sistematiza a completación dos datos para as fichas neoloxicas e facilita a selección e a explotación posterior dos neoloxismos rexistrados.

En principio este recurso, que xa se aplica para a lingua española, desenvolverase para o catalán, pero non hai nada que limite a aplicación a outras linguas tratadas no Corpus Técnico. O marco xeral continúa sendo o mesmo, e só será necesario adapta-la secuencia do proceso en función das ferramentas específicas da lingua que se considere.

Temos, polo tanto, aquí un modelo de ferramenta que deberíamos adoptar para facilitarlle-lo labor ós lexicógrafos e terminólogos que traballan coa lingua galega.

Tódolos relatorios que se presentan neste volume son importantes achegas sobre diversos aspectos da neoloxía e caracterízanse pola gran calidade e valor, especialmente para o noso traballo de normalización terminolóxica.

É ben sabido que as linguas minorizadas, como o galego, dependen da aplicación de procedementos de creación neolóxica para unha evolución favorable da lingua e a súa plena normalización, xa que é imprescindible que non vexa vetada a entrada en ningún dos eidos de coñecemento, e moito menos nos eidos de especialidade, para que siga a ser unha lingua viva e funcional.

MARÍA BELÉN SOUTO GARCÍA
TERMIGAL (Servicio de Terminoloxía de Galicia)